

פתרון הבחינה

תנ"ך

קיץ תשפ"ד, 2024, שאלון: 1361

מוגש ע"י מורי תנ"ך בביה"ס לבגרות של "יואל גבע"

הערות:

- התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
- תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

השאלות

הנבחנים נדרשו לענות על ארבע מהשאלות 1-7 (לכל שאלה - 25 נקודות).
בכל אחת מהשאלות שנבחרו, יש לענות על כל הסעיפים שבשאלה.

שאלה 1

סעיף א'

המהלך האישי שקידמה תמר באמצעות כוח הפיתוי המיני, הוא היריון משלה. תמר שהבינה שאין בכוונת יהודה להשיא אותה לבנו שלה, ובכך מונע ממנה היריון/ילד, החליטה להתחפש לזונה ולפתות את יהודה שישכב איתה.
התוצאה המרחיקה לכת, היא הולדת תאומים ליהודה (שלימים אחד מהם הוא אבי שושלת דוד). בזכות הולדה זאת, לא נכחדה משפחת יהודה.

סעיף ב'

(1) התחבולה של תמר: תמר התחפשה לזונה והמתינה ליהודה על אם הדרך. היא פיתתה את יהודה שישכב איתה ולקחה ממנו כעירבון סממנים אישיים שלו, כדי להוכיח בעתיד שההיריון הוא ממנו. לביסוס: "היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה".
התחבולה של איזבל: איזבל ביימה משפט בעירו של נבות היזרעאלי. במשפט המבוים היא טפלה האשמה על נבות שקילל ה' ומלך ואף הביאה שני עדים בני בליעל שיעידו נגדו וגזרה את דינו למוות בסקילה. כל זאת כדי להעביר את הכרם של נבות אל אחאב.
לביסוס: "ותכתב בספרים לאמר... והושיבו שנים אנשים בני בליעל נגדו ויעידהו לאמר ברכת אלהים ומלך והציאהו וסקלהו וימת".

את תמר מציינים לשבת, בגלל שנעשה לה עוול, יהודה מנע ממנה את הייבום על ידי בנו שלה. הוא מנע ממנה את מה שמגיע לה על פי חוק והמעשה שלה עזר למנוע את הכחדת משפחת יהודה. לעומת איזבל שעליה מותחים ביקורת, כי היא פעלה בניגוד לחוק וגרמה לרצח אדם חף מפשע, רק כדי לספק את רצון בעלה, המלך אחאב.

(2) המעשה של תמר השפיע על יהודה מבחינה מוסרית: כאשר יהודה הבין שהוא אבי ההיריון של תמר, הוא הכיר בטעותו והכריז בקול שתמר צודקת ממנו כי הוא עשה לה עוול. לביסוס: "ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני כי על כן לא נתתיה לשלה בני ולא יסף לדעתה".

המעשה של איזבל השפיע על אחאב מבחינה מוסרית: אחאב הושפע לרעה מאיזבל ונגרר אחריה. כאשר איזבל הודיעה לו שהוא יכול לרשת את כרם נבות כי הוא מת, אחאב אינו מתעכב להבין כיצד זה קרה ויורד אל הכרם. לביסוס: "ויהי כשמע אחאב כי מת נבות ויקם אחאב לרדת אל כרם נבות היזרעאלי לרשתו". או: איזבל היא שהסתה את אחאב לחטוא. לביסוס: "רק לא היה כאחאב אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' אשר הסתה אתו איזבל אשתו".

שאלה 2

סעיף א'

ראיות המלמדות על התעוזה של בנות צלפחד (שתי ראיות והסבר):

- "ותקרבנה בנות צלפחד ותעמדה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאים וכל העדה פתח אהל מועד" – בנות צלפחד מעיזות לעמוד לפני משה ויתר מנהיגי העם, כדי להציג לפניהם את בקשתן. הן הנשים בחברה פטריארכלית, ניצבות לפני הגברים המנהיגים להציג בפניהם את דרישתן.
- "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו" – בנות צלפחד פונות בבקשה לרשת את נחלת אביהן שמת. הן נוהגות בתעוזה מאחר ובקשתן מנוגדת לחוק האומר שרק בנים יורשים את אביהם.

סעיף ב'

- (1) האל ציווה בנוגע לנחלות, שאסור להעביר נחלה משבט אחד לאחר. כל שבט אמור לשמור על הנחלות שניתנו לו (לפי החלוקה שנעשתה במדבר) ולכן בת יורשת נחלה מחוייבת להינשא לגבר מהשבט שלה. לביסוס: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבתיו ידבקו ישראל וכל בת ירשת נחלה ממטות בני ישראל לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה למען יירשו בני ישראל איש נחלת אבותיו".
- ההשפעה החברתית של ציווי זה על השבטים: החשש מלהעביר נחלות לבנות ייפחת, כי החשש מאובדן נחלה לשבט אחר, יימנע ע"י נישואיהן לבן השבט שלהן.
- (2) לפתית, הפתרון שהוצע לראשי האבות מחליש את התקדים שהשיגו בנות צלפחד, מאחר והפתרון מטיל מגבלה על ההישג שהשיגו הבנות. מן הצד האחד הבנות רשאיות לרשת את נחלת אביהן, אך מצד שני רק בתנאי שתינשאנה לבן שבט שלהן.
- לביסוס: בפרק כ"ז, היתר ללא מגבלה: "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו ובפרק ל"ו, מוטלת מגבלה על הבנות היורשות: "ויכל בת יורשת נחלה... לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה".

שאלה 3

סעיף א'

לפי אברבנאל, מטרתו של יהושע בשליחת המרגלים נועדה לעודד ולחזק את העם לפני המלחמה לכיבוש הארץ. יהושע רצה לחזק את לב העם כשישמע עד כמה פוחדים ממנו עמי כנען.

ההוכחה שהושגה מטרתו: "ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידנו את הארץ וגם נמגו כל יושבי הארץ מפנינו" – המרגלים החוזרים אל יהושע, מתמקדים בדיווח אחד, פחד עמי כנען מבני ישראל.

סעיף ב'

(1) הדמיון בין דרך ההתמודדות של המיילדות ובין דרך ההתמודדות של רחב עם דרישת כל

אחד מן המלכים: שתיהן נוהגות בהיתממות וטוענות לחוסר מידע.

המיילדות טוענות לפני פרעה שהן לא ביצעו את הצו שלו כי לא הספיקו להגיע אל המיילדות העבריות כדי לראות את מין היילוד. ורחב גם היא טוענת לפני מלך יריחו שהיא לא ידעה מאיפה האנשים שבאו אליה או לאן הם הלכו.

(2) **כל תשובה מנומקת ומבוססת תתקבל, לדוגמה:**

רחב: הפעולות שלה הועילו לעם בתקופתה, כי בזכותה ניצלו המרגלים וחזרו בביטחה אל יהושע עם דברי עידוד וחיזוק לפני יציאתם למלחמה. לביסוס: **"ויאמרו אל יהושע כי נתן ה' בידנו את הארץ וגם נמגו כל יושבי הארץ מפנינו"**.

או: המיילדות: לדעתי פעולות המיילדות הזיקו לעם בתקופתן, כי פרעה החמיר את הגזרות על בני ישראל וציווה על כל אנשי מצרים להמית כל בן עברי שיוולד, כלומר לא רק שתי נשים אלא עם שלם שיוצא כנגד בני ישראל. לביסוס: "ויצו פרעה לכל עמו לאמר כל הבן היילוד היאורה תשליכהו וכל הבת תחיון".

שאלה 4

סעיף א'

אמצעים רטוריים שונים בנאומו של נתן (על התלמיד לציין ולהסביר שני אמצעים):

- שימוש במשל – נתן מספר לדוד משל כדי לגרום לו לשפוט את עצמו באופן אובייקטיבי. סיפורו של נתן אינו מקביל למעשה דוד, כדי לטשטש את הקשר ביניהם. לביסוס: "ויאמר לו שני אנשים היו בעיר אחת אחד עשיר ואחד רש..."
- פירוט – נתן מפרט במשל על יחס האיש העני לכבשתו, כדי לעורר את הזדהות דוד כלפיו ולהדגיש את הרוע שבמעשה האיש העשיר. לביסוס: "...ויחיה ותגדל עמו ועם בניו יחדיו מפתו תאכל ומכסו תשתה ובחיקו תשכב ותהי לו כבת"
- הנגדה – נתן בנאומו מדגיש את הניגוד בין העשיר שיש לו המון צאן ובקר לעומת העני שיש לו כבשה אחת, כדי להדגיש את חוסר הצדק במעשה האיש העשיר ולעורר את זעמו של דוד עליו, כדי שיבין את חומרת מעשיו. לביסוס: "לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאוד ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה אשר קנה"

סעיף ב'

- (1) כפיות הטובה של דוד כפי שהיא באה לידי ביטוי בדברי נתן הנביא: נתן מפרט על כל הטובות שעשה ה' למען דוד – המלכתו למלך על העם, הצלתו מידי שאול נשים רבות ועוד כל מיני דברים, ובמקום להוקיר תודה לה', דוד נהג בכפיות טובה ובניגוד למצוות ה'. לביסוס: "כה אמר ה' אלוהי ישראל אנכי משחתיך למלך על ישראל ואנכי הצלתיך מיד שאול... ואוסיפה לך כהנה וכהנה. מדע בזית את דבר ה' לעשות הרע בעיני...".
- (2) לא תואם את הביטוי מספר משלי: דוד הכיר והודה בחטאו, אך עם זאת ה' מבהיר לו שהוא ייענש על המעשה שעשה. ה' לא מרחם על דוד למרות שהודה בחטאו. לביסוס: "אפס כי נאץ נאצת את אויבי ה' בדבר הזה גם הבן הילוד לך מות ימות".
- תואם את הביטוי מספר משלי: דוד הכיר והודה בחטאו, ולאחר מות התינוק הממזר שלו מבת שבע, ה' מקבל את הבן הבא שנולד להם. לביסוס: "ותלד בן ויקרא את שמו שלמה וה' אהבו...".

שאלה 5

סעיף א'

- (1) שבועת בני ישראל לגבעונים – בני ישראל נשבעו לגבעונים שלא ימיתו אותם, מבלי לדעת שהגבעונים הם יושבי הארץ והשבועה היא בניגוד לרצון ה' (=להשמיד את כל עמי כנען). בפרק מתואר ששאול הפר את השבועה הזו לגבעונים בגלל קנאותו לבני ישראל והרג מן הגבעונים. דמותו של דוד לנוכח שבועה זו: דמות חיובית. דוד מנסה לכפר על הפרת השבועה לגבעונים. לביסוס: "ויאמר דוד אל הגבעונים מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה'".
- שבועה בין דוד לבין יהונתן – שבועה בה התחייבו השניים זה אל זה, שהם לא יפגעו/יהרגו זה את צאצאיו של זה. דמותו של דוד לנוכח שבועה זו: דמות חיובית. דוד מקיים את שבועתו ונמנע מלתת את בנו של יהונתן להוקעה, בגלל השבועה שנשבע. לביסוס: "ויחמל המלך על מפיבשת בן יהונתן בן שאול על שבעת ה' אשר בינותם בים דוד ובין יהונתן בן שאול".
- (2) הסבר הביקורת על דוד על פי אחד מן השורשים החוזרים:
- נתן – הגבעונים מבקשים מדוד שינתן להם שבעה מבני שאול להוקעה והוא מיד מסכים לתת להם, ואף מודגש שהוא זה הנותן את הבנים בידי הגבעונים. דוד פעל על דעת עצמו וללא אישור מה' למעשה.
 - הוקעה – בשני הפסוקים חוזר השימוש בשורש, כדי להדגיש את האכזריות שבמעשה. הגבעונים דרשו להוקיע – להמית בפומבי ולבזות את הגופות של שבעה מבני שאול והם עשו זאת באישורו של דוד.

סעיף ב'

רצפה בת איה הייתה חסרת אונים, בניה נלקחו ממנה וגופותיהם הוקעו. כל שנותר לה לעשות היה להגן על גופות המוקעים כנגד חיות הבר וכנגד נזקי מזג האוויר לאורך זמן ממושך. התנהגותה השפיעה על דוד וגרמה לו להביא לקבורה את גופות המוקעים. לביסוס: "ויעל משם את עצמות שאול ואת עצמות יהונתן בנו ויאספו את עצמות המוקעים ויקברו...".

שאלה 6

סעיף א'

- (1) יחסי הידידות בין מלך ישראל ובין מלך יהודה באים לידי ביטוי בהסכמה המשותפת ביניהם לצאת למלחמה יחד כנגד ארם. מלך ישראל מבקש ממלך יהודה להצטרף אליו למלחמה להשיב אליו את רמות גלעד ומלך יהודה מסכים לכך ומציג את הקשר ביניהם כשווים. לביסוס: "ויאמר אל יהושפט התלך אתי למלחמה רמות גלעד ויאמר יהושפט אל מלך ישראל כמוני כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסיך".
- (2) המחלוקת בין המלכים בנוגע לנביאים ולנבואה: כל הנביאים ניבאו למלכים ניצחון על ארם באופן זהה, דבר שעורר חשד וחשש אצל יהושפט שביקש לשמוע נביא נוסף. לביסוס: "ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד ונדרשה מאתו". או: "ויאמר מלך ישראל אל יהושפט עוד איש אחד לדרש את ה' מאתו ואני שנאתי כי לא יתנבא עלי טוב כי אם רע... ויאמר יהושפט אל יאמר המלך כן".

סעיף ב'

- (1) המשותף לנביאים בעמידתם מול השלטון: שניהם נושאים נבואות קשות על מלך ישראל, גם כשמתנגדים לדבריהם. מיכיהו – למרות שנתבקש על ידי שליח המלך לנבא כיתר הנביאים, דברים טובים על המלך, הוא מתעקש להגיד את דבר ה' בלבד גם אם נבואתו קשה ושונה. לביסוס: "ויאמר ראיתי את כל ישראל נפצים אל ההרים כצאן אשר אין להם רועה ויאמר ה' לא אדונים לאלה ישובו איש לביתו בשלום".
- (2) עמוס – עמוס ניבא את מותו של מלך ישראל ואת גלות ממלכת ישראל והתעקש על אמירת דבריו, למרות שאמציה כוהן בית אל ניסה לגרש אותו ולמנוע ממנו להגיד את נבואותיו. לביסוס: "כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וישראל גלה יגלה מעל אדמתו". המסר התאולוגי שבא לידי ביטוי בתיאור הארוך והמפורט: הכל נעשה על פי רצון ה'. לאחר שאחאב שמע את נבואת מיכיהו הוא ניסה להתנגד לה ואף יצא מחופש למלחמה, בתקווה שיצליח להפר את הנבואה עליו. אך למרות הכל, אחאב נורה בחץ ומת בשדה הקרב, להראות שהאדם אינו יכטול לחמוק מגורלו שנקבע לו על ידי ה'. לביסוס: "ויאמר מיכיהו אם שוב תשוב בשלום לא דבר ה' בי...".

שאלה 7

סעיף א'

- (1) תגובתו של צדקיהו על דרישת שריו בנוגע לירמיהו: השרים ביקשו להמית את ירמיהו בגלל נבואותיו הקשות, וצדקיהו השיב להם שהם יכולים לעשות לו כרצונם, הרי אין ביכולתו להתנגד להם. צדקיהו נכנע לפני שריו.
- תגובתו של צדקיהו על דברי עבד כושי באותו עניין: כאשר עבד כושי מעדכן את צדקיהו ששריו השליכו את ירמיהו לבור והוא בסכנת חיים, צדקיהו מצווה עליו לקחת אנשים ולהוציא את ירמיהו מהבור.
- (2) צדקיהו מגיב אחרת בכל אחד מן המקרים:

- כאשר מדובר בשריו – צדקיהו חושש מהם ומרגיש חסר כוח לפניהם, לכן הוא מסכים לבקשתם. לביסוס: "ויאמר המלך צדקיהו הנה הוא בידכם כי אין המלך יוכל אתכם דבר".
- כאשר מדובר בעבד מלך הכושי – הבא מתוך דאגה לירמיהו, צדקיהו מסכים איתו, כי גם לו איכפת מהנביא. לכן, צדקיהו מצווה על עבד מלך הכושי לקחת איתו אנשים ולהציל את ירמיהו מהבור. לביסוס: "ויצוה המלך את עבד מלך הכושי לאמר קח בידך מזה שלושים אנשים והעלית את ירמיהו הנביא מן הבור בטרם ימות".

סעיף ב'

- תכונות המשותפות לעבד מלך הכושי ולבת פרעה (על התלמיד לציין שתי תכונות ולבסס):
- רחמנות או דאגה לחיים – בת פרעה – כאשר היא רואה את התינוק בתיבה, היא מרחמת עליו: "ותפתח ותראהו את הילד... ותחמול עליו"
 - עבד מלך הכושי – כאשר הוא שומע שהשרים השליכו את ירמיהו לבור הוא מרחם עליו מתוך דאגה לחייו: "וישמע עבד מלך הכושי איש סריס והוא בבית המלך כי נתנו את ירמיהו אל הבור..."
 - יציאה כנגד הממסד- בת פרעה – פועלת בניגוד לצו האכזרי של אביה, המצווה להמית כל בן עברי. היא מאמצת את התינוק שמצאה ביאור, למרות שיגעה שמדובר בילד עברי: " ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה ויהי לה לבן".
 - עבד מלך הכושי – לאחר ששמע ששרי יהודה השליכו את ירמיהו לבור ונהגו בו באכזריות, הוא פונה אל המלך שיציל אותו: " וידבר אל המלך לאמר אדוני המלך הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו לירמיהו הנביא..."
- תיתכנה דוגמאות נוספות.